

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaopenaccess.com/index.php/2>

METHODS OF DEVELOPING ARTISTIC AND CREATIVE IMAGINATION IN PRIMARY GRADE STUDENTS ON THE BASIS OF ETHNOPEDAGOGICAL APPROACH

Negmatova Zulayho Shermatovna

Qarshi davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Abstract

This article analyzes the methodology of forming the artistic and creative imagination of students, its practical and theoretical issues, methodological recommendations applied in the teaching process on the basis of an ethnopedagogical approach.

Keywords: Ethnopedagogical approach, artistic and creative imagination, mechanism, traditional art, method, thinking, imagination

Annotatsiya: ushbu maqolada etnopedagogik yondashuv asosida o'quvchilarda badiiy-ijodiy tasavvurni shakllantirish metodikasi, uning amaliy va nazariy masalalari, o'qitish jarayonida qo'llaniladigan metodik tavsiyalar borasida nazariy qarashlar tahlil qilinadi.

Tayanch so'z va iboralar: etnopedagogik yondashuv, badiiy va ijodiy tasavvur, mexanizm, an'anaviy san'at, metod, fikrlash, xayolot

Boshlang'ich maktab o'quvchisining badiiy ijodiy tasavvurini rivojlantirishda tasavvur va fikrlash o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni hisobga olish muhimdir. Axir, muammoni hal qilishda vaziyatning xususiyatiga qarab xulosalar ko'proq yoki kamroq noaniqlik bilan chiqarilishi mumkin. Ba'zi hollarda muammoli

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaoa.com/index.php/2>

vaziyat aniq mantiqiy fikrlashni talab qiladi, boshqalarida esa bu yechimlarni xayoliy fikrlash, majoziy fikrlash va ijodiy talqin orqali topishga imkon beradi. Badiiy va ijodiy tasavvurning rivojlanishi bu ikki kognitiv jarayon - mantiqiy fikrlash va xayoliy fikrlash o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikka asoslangan. Berilgan vaziyatni tahlil qilishda fikrlash jarayonlaridan (taqqoslash, umumlashtirish va sabab-oqibat munosabatlarini izlash) foydalanib, o'quvchi badiiy obraz yaratishda tasavvurning erkin, hissiy va ramziy salohiyatidan foydalanadi.

Shuning uchun, boshlang'ich ta'limda muammoli vaziyatlar shunday tashkil etilishi kerakki, ular bir vaqtning o'zida ham fikrlash, ham ijodiy tasavvur mexanizmlarini faollashtiradi. Bunday vaziyatlarda bolalarga hodisaga mantiqiy yechim izlashdan tashqari, uni badiiy talqin qilish, yangi obraz yaratish va hodisaga shaxsiy ma'no bag'ishlash imkoniyati beriladi. Natijada, o'quvchilar badiiy ijodkorlikning asosiy tarkibiy qismlarini rivojlantiradilar-tasavvurni modellashtirish, badiiy obrazlarni yaratish, ramziy ifoda va hissiy fikrlash.

Bu muammolarni standart usulda emas, balki original, ijodiy usullar bilan hal qilish qobiliyatini mustahkamlaydi.. Tasavvur shu paytning o'zida vaziyatning noaniqligi juda yuqori bo'lgan vaqtda ishlaydi. Xullas, tasavvurning ahamiyati shundaki, u fikrlash uchun zarur bo'lgan to'liq bilim bo'lmasa, qaror chiqarishga va muammoli vaziyatga chiqish yo'lini topishga imkon beradi. Bu boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy tasavvurini faollashtiradi. Ushbu funksiya yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilari rasmlarda haqiqatni namoyish qilishi va muayyan muammolarni hal qilishda ularni ishlatishi mumkin.

Shuningdek, tasavvurni shakllanishi insonning juda qimmatli aqliy mulki hisoblanadi. Shuningdek, ko'pchilik xayoliy fantaziya haqida gapirib beradi. Bu eng katta qiymatning sifati ekanligini ta'kidlash mumkin. Tasavvur faqat insonga xosdir. Mehnat va faoliyat jarayonida tasavvur paydo bo'ldi va rivojlanadi. Hech narsa qilmasdan oldin inson nimani amalga oshirish kerakligini, qanday qilib buni amalga oshirilishini, narsaning nimaga o'xshashligini anglashga urinadi. Bu esa

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaopenaccess.com/index.php/2>

inson miyasining yarim sharida joylashgan asab tolalariga o‘zaro ta’sir qilib, insonning mehnat faoliyatiga kirishishiga yordam beradi.

Tasavvurni rivojlantirish jarayonlari o‘ziga xos bo‘lib bunda bola hali ko‘rilmagan narsalarni tasavvur qiladi. U hali mavjud emas, aslida, bor emas, balki tashqi dunyoda obyektiv haqiqatda tasavvurning manbai bo‘lishi mumkin. Insonning qanchalik ko‘p bilimga ega ekanligi uning tasavvuriga katta ta’sir qiladi. Tasavvur haqiqiy dunyoni bilish jarayonidir deb hisoblash mumkin.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida badiiy ijodiy tasavvurning boyligi darajasi unga yaratilgan sharoit tufayli kuchayadi yoki susayadi. Ularning ruhiy taraqqiyoti har xil sharoit va bosqichlarda turlicha amalga oshadi. Shuning uchun o‘quvchining tasavvuri rivojlanishidagi yoshi bilan bog‘liq xususiyatlar, tasavvurning chegarasi va darajasi har bir o‘quvchida o‘ziga xos individual tarzda bo‘lishi ta’lim jarayonining barcha bosqichlarida, har bir darsda qat’iy hisobga olinishi lozim. Bu sog‘lom ma’naviyatli shaxsni shakllantirish shartlaridan biridir.

Badiiy ijodiy tasavvur nutqiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq. Biron bir noma’lum narsani ko‘rganimizda, biz xayolga tayanamiz va taxminlar yordamida nimalarnidir topishga harakat qilamiz. Bu yerda tasavvur qilish jarayonni tezlashtiradi. Shunday qilib, tasavvurning rivojlanishini kuzatish, bu jarayonning nutqni rivojlantirishga bog‘liqligi aniqlanadi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining badiiy ijodiy tasavvur rivojlanishining bir qator shartlari mavjud bo‘lib, birinchi sharti bolaning atrof-olamni o‘rganishi yoki anglab yetishga bo‘lgan ehtiyoji. Tasavvurni rivojlantirish uslubiyatida tasavvur motivatsiyasini belgilab beruvchi, o‘quvchini o‘z fikrini aytishga undovchi, unda nimanidir aytib berishga qiziqish va xohish uyg‘otuvchi vaziyatlar nazarda tutilishi lozim.

O‘z navbatida, o‘quvchilarga tasavvur qilish imkonini berish yoki tasavvur qilish muhitini yaratish lozim. Bu bola tasavvurini rivojlantirish uchun ikkinchi muhim shart sanaladi. Bolaning fikr doirasi boyligi, xayolotining rang- barangligi ko‘p

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaoa.com/index.php/2>

jihtadan tasavvur muhiti qandayligiga bog‘liq bo‘ladi. Tasavvur muhiti - bu ota-onalar, boshqa qarindosh va do‘stlar davrasida, folklor, badiiy adabiyot, radio va televideniye, kino va teatr, maktabda esa, bundan tashqari, o‘qituvchi va maktabdagi boshqa ishchi-xodimlar orasida, darslarda, darslik va o‘quv qo‘llanmalarni o‘qish jarayonida va hokazolar.

Badiiy ijodiy tasavvurni rivojlantirish ijtimoiy hodisa bo‘lib, u jamiyat, fan va texnika, madaniy va adabiy hayot rivoji bilan chambarchas bog‘liq holda taraqqiy etadi. Jamiyat a‘zolarining madaniy saviyasi ortgan sari tasavvur doirasi ham jilolanib, sayqallanib, takomillashib boradi.

Tasavvurning ishlash mexanizmlari ijodiy tasavvurga juda o‘xshash harakatlarni nazorat qilish irodasining ishlashi bilan taqqoslanadi, lekin ijodiy mahsulotlarni yaratishni boshqaradigan omillarni ko‘rsatmaydi. Ijodiy tasavvur tasvirlar bilan ishlaydi, bilim esa faktlar bilan ifodalanadi, lekin ijodiy tasavvur va aqlli tadqiqot o‘rtasida umumiylik bor - o‘xshashliklarga erishish qobiliyati mavjud. Shu bilan birga, fikrlash o‘xshashlikni anglatadi va bu asosda tasavvur kuchini tuzatuvchi tasvirni yaratadi. Ehtimol, shuning uchun fikrlash va tasavvur qilish faoliyatini ajratish juda qiyin bo‘lsa kerak.

Ishning tayyor turini tasavvur qilmasdan uni boshlamaslik lozim. Kutilgan natijaning tasavvur kuchi yordamida inson mehnatini va hayvonlarning instinktiv xatti-harakati o‘rtasidagi asosiy farqni aniqlash mumkin.

Badiiy ijodiy tasavvurning o‘ziga xos va ahamiyatli mahsulotlarda yaratilgan tasvirlarni mustaqil ravishda yaratish nazarda tutiladi, texnik, badiiy va boshqa ijodkorlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Tasavvurga mos keladigan tasvirlarni yaratish asosan tasavvurga ega bo‘lib, yana tasavvur qilishdir. Ta’lim va badiiy kitoblarni o‘qiyotganda, geografik xaritalar va tarixiy ta’riflarni o‘rganishda, bu tasavvur kuchayishi bilan, bu xaritalarda ushbu kitoblarda aks ettirilgan narsalarni inobatga olish kerak bo‘ladi. O‘quvchining tasavvurida o‘yin atrofdagi dunyoni egallash imkoniyati. Kattalarga esa u dunyoni faol ijodiy faoliyatga aylantirish imkonini beradigan nuqsonlarni ko‘rsatib beradi.

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaoa.com/index.php/2>

Ma'lumki, badiiy tasavvurning rivojlanishi to'g'ridan-to'g'ri o'qitishning rasmiy natijasi sifatida emas, balki bolaning ichki, ravon faoliyati, tajribani qayta tashkil etish mexanizmlari, tasvirlarni o'ziga xos tarzda qayta ishlash va modellashtirish orqali sodir bo'ladi. Bir qator tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, badiiy tasavvurning rivojlanishi jarayonida bola mavjud taassurotlarni o'zgartirishi, ularni takomillashtirishi, vizual tasvirlarni yaratishi va ularni yangi kontekstlarda qayta tiklashi mumkin.

Mexanizmlarning bu dinamik o'zaro ta'siri bolada yangi taassurotlarni shakllantirish, ularning ma'naviy va hissiy tajribasini boyitish va kognitiv faollikni oshirish uchun qulay sharoit yaratadi. Shunday qilib, tasavvur o'zini umumiy aqliy rivojlanishning muhim funksiyasi sifatida namoyon qiladi. Etnopedagogik yondashuv nuqtai nazaridan bu jarayon yanada chuqurroq ahamiyatga ega bo'ladi. Bola xalq san'ati, milliy qadriyatlar, urf-odatlar va an'anaviy badiiy obrazlar bilan tanishib borgan sari ularning tasavvur mexanizmlari boyib boradi, ularning tasavvuriy fikrlash doirasi kengayadi va milliy ma'naviy tajriba individual ijodiy tajriba sifatida qayta tiklanadi.

Xalq ertaklari, afsonalar, mifologik qahramonlar, milliy naqshlar va bezaklar bolalarga haqiqiy va xayoliy tasvirlar o'rtasida erkin aloqalar o'rnatish imkonini beradi hamda qayd etilgan transformatsion mexanizmlarni yanada faollashtiradi. Natijada, bolaning badiiy va ijodiy tasavvuri nafaqat kognitiv jarayon sifatida, balki shaxsning madaniy va axloqiy rivojlanishiga ta'sir qiluvchi chuqur mexanizm sifatida ham shakllanadi. Etnopedagogik muhitda tasavvur ijodiy ishtirok, faol mustaqillik, milliy obrazlar bilan ishlash qobiliyati, ideallarga intilish va hissiy ehtiyotkorlikni rivojlantiradi. Bu etnopedagogik omillar bilan uyg'unlikda qayd etilgan qat'iyatlilik, mustaqillik va ichki faollik kabi fazilatlarining rivojlanishiga hissa qo'shadi. Biz tadqiqot muammosi doirasida etnopedagogik yondashuvga mualliflik ta'rifini taklif etdik hamda mazkur ta'rif asosida takomillashtirilgan metodikani tajriba-sinov jarayonida foydalandik. Bizningcha, etnopedagogik yondashuv - bu ta'lim jarayonini tarixiy tajriba,

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaoa.com/index.php/2>

milliy qadriyatlar, urf-odatlar, ma'naviy va ma'rifiy meros va xalqning etnopsixologik xususiyatlari bilan uyg'unlikda tashkil etishga qaratilgan keng qamrovli pedagogik yondashuv bo'lib, madaniy identifikatsiya, ijodiy fikrlash va ijtimoiy moslashuv kabi kompetensiyalar asosida o'quvchi shaxsini rivojlantirishni ta'minlashdir.

Biz taklif etgan yondashuv mazmuni ta'lim mazmunini xalq pedagogikasi materiallari bilan boyitadi, o'quvchilarning o'z milliy va madaniy o'ziga xosligini tushunishlariga yordam beradi, milliy manbalarga tayanib, ijodiy tasavvur va badiiy-estetik fikrlashni rivojlantiradi, oila, maktab, an'anaviy hunarmandchilik va folklor kabi madaniy muassasalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qiladi, etnopsixologiyani hisobga olgan holda bolaning rivojlanishini ta'minlaydi.

Etnopedagogik yondashuv - bu ijtimoiy ta'lim tajribasi, milliy qadriyatlar, an'analar va asrlar davomida shakllangan ma'naviy va madaniy merosdan foydalanishga va ularni ta'lim jarayoniga zamonaviy usullar bilan moslashtirishga asoslangan ilmiy va amaliy jarayon. O'quvchilarning badiiy ijodiy fikrlashini rivojlantirish uchun etnopedagogik yondashuvga asoslangan usullardan foydalanish muayyan pedagogik va psixologik sharoitlarni rivojlantirishni ham talab etadi.

1. Ma'naviy va madaniy muhitni yaratish orqali. Milliy qadriyatlar, an'analar, madaniyatlar, madaniy ish turlari va hunarmandchilik ta'lim muhitiga integratsiyalashgan. Ta'lim jarayonida va maktab muhitida milliy uslub namunalaridan foydalanish, madaniy va badiiy arxitekturani o'rganish va dekorativ va amaliy san'at namunalari ijodiy ongni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Bu ma'naviy muhit bolalarning o'zligini anglashlari va ijodiy fikrlashlari uchun zarur bo'lgan hissiy barqarorlikni ta'minlaydi.

2. An'anaviy san'at orqali g'oyalarni rivojlantirish asosida. Ertaklar, hikoyalar, ertaklar, topishmoqlar va maqollar bolalarning badiiy ijodiy tasavvurlarini boyitadi va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaopenaccess.com/index.php/2>

Ijodiy misollar yaratish imkoniyati an'anaviy san'atda fantastik obrazlar (Alpomish, Shirok, Malikay Ayyor, Simurg, ajdarholar) ko'rinishida paydo bo'ladi. Ertaklar va afsonalarga asoslangan yangi hikoyalar, zamonaviy talqinlar va rolli o'yinlar yaratish bolalarning ijodkorligini faollashtiradi.

3. Madaniy meros va ijodiy model integratsiyasi orqali. Halq o'yinlari, hunarmandchilik, tikuvchilik, chorvachilik marosimlari, tabiat bilan bog'liq marosimlar bolalarga eksperimental va amaliy usullar orqali o'z ijodkorliklarini rivojlantirish imkonini beradi. Bolalarga amaliy san'at elementlaridan (gulli va qahramonona tasvirlar) foydalangan holda yangi asarlar yaratish bo'yicha topshiriqlar beriladi. Amaliy vazifalar uyg'unlik, qo'l mahorati va san'at va go'zallikni qadrlash orqali fikrlashni rivojlantiradi.

4. Madaniy tafakkurning xususiyatlarini hisobga olish orqali. Bolalarning milliy ongining tushunish, fikrlash, his qilish va ijodiy xususiyatlari turlari o'rgatiladi. O'quvchilar ijodiy fikrlashga moyil bo'lganligi sababli, milliy obrazlar, ranglar va o'tmish qahramonlari bilan bog'liq vazifalarni qo'yish ijodiy jarayonning rivojlanishiga yordam beradi. Madaniy tafakkur uyg'unligini ta'minlash o'quvchining ichki motivatsiyasi va hissiy dunyosini rag'batlantiradi.

5. Qo'shma ijodiy va guruhli tadbirlarni tashkil qilish orqali. Milliy an'analarga xos bo'lgan hamkorlik, o'zaro yordam va hamkorlik ruhi guruh ishlari uchun juda muhimdir. Mahalliy hunarmandlar, rassomlar, musiqachilar va shoirlar bilan mahorat darslari tashkil qilish.

6. Milliy an'analarga asoslangan ijodiy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish asosida. Madaniy amaliy tadqiqotlar, an'anaviy san'at shakllariga asoslangan STEAM loyihalariga asoslangan ijodiy faoliyat.

7. Ijodiy va mulohazakor muhit yaratish asosida. O'quvchilar o'z ijodkorliklarini baholash, taqqoslash, tasavvur qilish va mulohaza yuritish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak. Etnik ta'lim muhitida fikrlash umumiy madaniy qadriyatlar - boy tajribalar orqali o'rganish bilan birlashtiriladi. Bu o'z g'oyalarini mulohaza qilish, asoslash va himoya qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Eureka Journal of Education & Learning Technologies (EJELT)

ISSN 2760-4918 (Online)

Volume 2, Issue 2, February 2026

This article/work is licensed under CC by 4.0 Attribution

<https://eurekaoa.com/index.php/2>

Xulosa qilib aytganda, etnografik yondashuv o'quvchilarning badiiy ijodiy fikrlashini rivojlantirishning kuchli usuli bo'lib, u nafaqat milliy o'ziga xoslikni tushunishga yordam beradi, balki ularning ijodiy qobiliyatlari, badiiy fikrlashi va ijodkorligini ham mustahkamlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. – B. 7.
2. Хошимов К., Очил. С. Ўзбек педагогикаси антологияси. –Тошкент: Ўқитувчи, 1995. –Б.14.
3. Mutalipova M.J. Xalq pedagogikasi. –Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. – B. 10-11.
4. Jumaboyev M. Bolalar adabiyoti. –toshkent: O'qituvchi, 2010. –B.4.
5. Сафо Матжон. Китоб ўқишни биласизми? –Тошкент: Ўқитувчи, 1993. – B.68.
6. Aydarova U. O'qish savodxonligi. 2-sinf. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik. –Toshkent, 2023. –B.49-51.
7. Matchonov S. va boshq. O'qish kitobi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinflari uchun darslik. –Toshkent, 2013.
8. Qosimova K va boshq. Ona tili o'qitish metodikasi. –Toshkent: Nosir, 2009. –B. 93